

Oppgave 1

Aristoteles tenkte seg at universet er ordnet hierarkisk og at alle substanser som finnes i det har sin naturlige plass i helheten og sin spesielle funksjon. (Med "substanser" mener han alle selvstendig eksisterende "ting" og vesener som utgjør universet.) Denne tanken kalles teleologi, og er altså læren om formål. For Aristoteles er altså naturen, ja hele universet, teleologisk. Dette henger sammen med ~~at~~ hans lære om at alt som finnes har fire årsaker: den bevirkende årsak, den formale årsak, den stofflige årsak og formålsårsaken. Den bevirkende årsak er den årsaken som bevirker eller forårsaker en tings eksistens. Den formale årsak er tingens form, vesen eller værenåte, og den stofflige årsak er stoffet som tingen består av, dvs. stoff som har blitt begrenset og gitt et utseende av formen. Formålsårsaken er så og si grunnen til at tingen har blitt forårsaket, dvs. tingens formål eller hensikt. Tingen har altså en funksjon eller oppgave som den skal utføre.

Alle ting, eller substanser, har en funksjon innenfor universets hierarkiske orden. På jorden står de levende substansene over de ikke-levende, og blant de levende står menneskene øverst, dernest dyrene og nederst plantene. Disse levende substansenes form utgjør deres sjel. ~~For menneskene~~ Aristoteles hevdet at det finnes tre sjelsnivåer. Menneskene har alle disse tre: evnen til ernæring

og forplantning deler vi med planter (og dyrene), og evnen til å sanse omgivelsene og bevege oss som vi vil i dem, deler vi med dyrene. Men én evne er søregen for menneskene, og det er evnen til tankevirksomhet. Mennesket er et tenkende vesen.

Alle substansers formål er å realisere sin form, sitt vesen. Menneskets formål eller funksjon blir således å bedrive tankevirksomhet, ifølge Aristoteles. Ved å realisere seg selv gjennom tenkning kan mennesket oppnå virkelig lykke, og lykke er livets høyeste mål.

Er dette menneskesynet relevant og aktuelt i dag? Mennesket må fremdeles kunne sies å være et tenkende vesen. (Vi driver jo fremdeles filosofi!) Men Aristoteles' nokså ensidige fokus på (og forherligelse av) fornuften kan man derimot stille et aldri så lite spørsmålstegn ved. Hva med menneskets følelser? Er ikke de også viktige for å kunne leve et lykkelig liv?

Og har mennesket egentlig noen funksjon? Innenfor de menneskelige samfunnene kan man absolutt snakke om å ha forskjellige funksjoner, men er de teleologiske? Aristoteles setter menneskenes liv i bystaten inn i en universell sammenheng.

Men kan vi si i dag at menneskenes organisering har noe formål eller noen funksjon? Selv tror jeg nok at dette først og fremst har en funksjon for

vår egen del, i våre egne liv, men neppe i noen kosmisk sammenheng. Men når det kommer til miljøspørsmål, klimaendringer og "erobring" av verdensrommet, tror jeg nok at menneskenes tenkning kan få avgjørende betydning, enten vi velger ansvarlig forvaltning og kontroll eller uansvarlig herjing.

Og hva med menneskene som sosiale vesener? Er vi bare borgere i staten? Jeg tror at mellommenneskelige bånd også har en betydning som stikker dypere enn den rent praktiske - at relasjoner har verdi i seg selv.

Oppgave 2

I første bok av Platons verk "Staten" presenteres i dialogen flere ulike syn på rettferdighet. En av Sokrates' samtalepartnere, Polemarchos, mener at rettferdighet går ut på at man skal betale enhver tilbake det man skylder ham. Sine venner skal man altså behandle godt, mens fiender skal man gjengjelde ondt med ondt overfor. En annen samtalepartner, Thrasymachos, hevder at rettferdighet er det som gagnar den sterke. Med dette mener han at den sterke er den som har vett til, og derfor også rett til, å forsyne seg mer eller mindre uhemmet av livets goder. I en stat mener han at de sterke, dvs. styrerne, hersker over de svake, dvs. innbyggerne eller undersåttene,

og styrerne vedtar lover som først og fremst gagnar dem selv, ikke undersåttene.

Sokrates er uenig med begge og sier at den rettferdige aldri kan skade, siden rettferdigheten er god, og skade gjør mennesker mer urettferdige, og er derfor av det onde. Rettferdighet gjør folk til bedre mennesker, og rettferdige mennesker vil gjøre godt mot hverandre, mens urettferdige vil splittes opp av hat og indre stridigheter. Det er derfor bare de rettferdige som er skikket til å styre en stat. En rettferdig styrer skal styre til sine undersåtters beste, ikke først og fremst seg selv. Rettferdighet fører dessuten til lykke, mens urettferdighet fører til ulykke for den som utøver den.

Videre i "Staten" presenterer Platon sitt syn på rettferdighet og lykke. Han hevder at det er det harmoniske mennesket som er lykkelig, og derfor også rettferdig. Menneskets sjel har tre deler: fornuft, temperament og begjær. Disse sjelsdelene har sine tilsvarende dygder (etiske idealer): fornuften bør styres av visdom, temperamentet av mot, og begjæret av måtehold. Når sjelsdelene og dygdene virker sammen i harmoni, realiseres en fjerde dygd, nemlig rettferdigheten. Slik blir det harmoniske mennesket et rettferdig menneske.

Platons idealstat er bygd opp på samme måte:

Emnekode : FIL103Kandidatnr. : 8223Dato : 13.12.2010Ark nr. : 5 av 5

överst er styrerne, dernest soldatene og så produsentene (de arbeidende undersåttene). Styrerne må styre staten med visdom, soldatene forsvarer den med sitt mot, og produsentene utfører sitt arbeid under måtehold. Når de ulike klassene i staten utfører sin funksjon i overensstemmelse med sine dygder, får vi en rettferdig stat, mener Platon. Urettferdighet vil på sin side oppstå dersom noen av disse bryter inn og blander seg i de andres funksjoner.